בסייעתא דשמיא

אז ישיר

פרשת חיי שרה
תשפ"ז
גליון 5

שיחותיו של הגה"צ **רבי אשר זעליג הכהן רובינשטיין זצ"ל** ראש ישיבת תורת שמחה

'יפה שיחתן של עבדי אבות

✦ היסוד הרוחני הנלמד ממעשה אליעזר ✦

יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים

הסיפור[א] הארוך ביותר בכל החומש הוא בלי ספק הסיפור של אליעזר, בשעה שהלך למצוא אשה ליצחק. חז"ל עומדים על ענין זה ואומרים: "אמר רב אחא, יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים. פרשתו של אליעזר שנים ושלשה דפים, הוא אומרה ושונה, ושרץ מגופי תורה, ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי" (בראשית רבה פרשה ס פסקה ח). תורתן של בנים נכתבה בתורה בקיצור נמרץ, ואילו שיחתן של עבדי אבות, של אליעזר, נכתבה באריכות גדולה מאוד.

יש להבין, מדוע באמת זכה סיפור זה להיות הארוך ביותר בכל התורה? הרי כל מילה של תורה היא תורה. אין מושג של "סיפורים" בתורה; אין סיפור קצר ואין סיפור ארוך, אלא הכל הוא תורה. יש שהדברים נאמרו בקיצור ויש שנאמר באריכות גדולה, ובהכרח שכפי הלימוד עבורנו, כך היא מידת האריכות בחומש. "**יפה** שיחתן" – יש כאן יופי, ויש כאן תורה הטמונה בשיחת עבדי אבות. מהי אותה תורה?

אברהם שלח את אליעזר לחפש אשה. המעשה עצמו הוא נפלא מאוד; קפצה לו הארץ, הגמלים, וכל שאר הפרטים. אך מהי התורה עבורנו? כמדומני שהתורה שאנו צריכים ללמוד מהמעשה עם אליעזר ומכל הנעשה עמו, הוא **יסוד חשוב ונחוץ ביותר שאנו יכולים ללמוד לחיי היום יום**. זהו לימוד שימושי כמעט בכל צעד ושעל שאנו צריכים לדרוך בעולם הזה.

ננסה לתרגם את המעשה הזה, את שיחת אליעזר, ל'הלכה למעשה'. כאשר נגיע למצבים של הלכה למעשה, נזכור שלמדנו על כך, ונזכור שאנו מוכנים לנסיון השייך למעשה הזה.

שליחות אליעזר והסירוב להתפשר ברוחניות

בפרשתנו נאמר: "וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים ... וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי.וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ. כִּי אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק" (כד א-ד).

א. שיחה שנאמרה בפני אברכי הכולל 'פרי עץ חיים' אשדוד, בשנת תשנ"א.

יצחק אבינו היה בבחינת עולה תמימה, ומשום כך אברהם אבינו לא רצה שיצחק יצא מארץ ישראל, שהרי עולה תמימה אינה יוצאת מארץ ישראל. כמו כן, הוא לא רצה שיצחק ישא אשה מבנות כנען, ולכן דרש שיצחק יתחתן עם אשה ממולדתו וארצו. על כך אמר 'ויאמר אליו העבד', אליעזר אמר לאברהם: הטלת עלי תפקיד שהוא **בלתי אפשרי**. אתה מבקש שיצחק ישא אשה מארצך וממולדתך, אם כן תן לי את בנך שאוכל לקחת אותו אתי, להוביל אותו ולהראות אותו למחותנים, שידעו מי הוא החתן המדובר.

אליעזר טען בפני אברהם כי עליו לבחור באחת משתי אפשרויות: אם אינך רוצה שיצחק יצא לחוץ לארץ, עליך לקחת לו אשה מארץ כנען. עליך לעשות פשרה; או שתתפשר על ההקפדה שלך שיצחק לא יצא לחוץ לארץ, או שתתפשר על בחירת האשה. אליעזר הסביר כי אינו מסוגל לבצע את השליחות כפי שהיא: "אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי"? מי אני ומה אני? כיצד אבוא למשפחתך ואומר שאני עבדו של אברהם ובאתי לקחת את בתם? הדבר יראה מוזר מאד. וכי יתנו את בתם לאדם זר שהוא עבד, כדי שתלך למקום רחוק עבור חתן שאינם רואים ואינם מכירים? אולי אני נוכל? אולי אין שם חתן בכלל? אולי אני מבקש אותה לעצמי? ואולי החתן הוא חיגר או סומא? אליעזר טען כי בדרך הטבע הדבר אינו אפשרי, ומוכרחים להתפשר.

ויאמר אליו אברהם: לא צריכים לעשות שום פשרות! שום פשרה אינה נצרכת, לא על עניין זה ולא על עניין זה. אברהם הסכים עם אליעזר שהתפקיד נראה בלתי אפשרי בדרך הטבע, אך הוא הבהיר לו שבעולם הזה אין לחשב רק **לפי הטבע**. מי שרוצה ללכת בדרכו של הקב"ה ומי שרוצה להשיג עניינים רוחניים, אינו צריך להסתכל על חוקי הטבע.

הנהגה מעל הטבע: הבטחת אברהם למלאך

ויאמר אליו אברהם: "ה' אלוקי השמים אשר לקחני מבית אבי". הרי הקב"ה הופיע אלי, ויאמר ה' אל אברהם "לך לך מארצך וממולדתך". "אשר דיבר לי", יש לי קשר עם הקב"ה. הרי מאותו הרגע של "ויאמר ה' אל אברם לך לך", מאותו הרגע שיש קשר עם הקב"ה, שלעם ישראל, ליהודי, יש קשר עם הקב"ה, אז הופסק העניין הזה של טבע מצד מחסום לרוחניות. **אין מחסומים לרוחניות מכח הטבע!**

"ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקָחַנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וַאֲשֶׁר דִּבֶּר לִי, וַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי לֵאמֹר, לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי מִשָּׁם" (שם ז). **ישלח מלאך!** מה זה מלאך? בפרשה כתוב "מלאך" כמה פעמים, אבל כאן כתוב "מלאך" שהקב"ה ישלח. האם אפשר להסתמך על מלאך? אם יש צורך במלאך, יהיה מלאך. אבל זה ברור שהקב"ה יצליח את דרכך.

כתוב כאן יסוד עצום, א"ב בהליכותינו בעולם הזה. מאז שהקב"ה דיבר לסבא שלנו אברהם אבינו, והוא נתן לו הדרכה ואמר לו ללכת בכיוון מיוחד של רוחניות: הוא הבטיח: "לזרעך אתן את הארץ הזאת". והכל משום – "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך השם". הקב"ה ראה שאברהם מחנך את הבנים ושמרו דרך השם.

לשמור את דרך השם אפשר, אפילו אם צריכים מלאך לעזור לי, אני יכול לשמור את דרך השם. אני יכול לפרוץ את כל המעצורים, אני יכול לעשות כל מה שהצטוויתי. אם לא בכחי, יהיה לי סיעתא דשמיא, על ידי מלאך, או על ידי השגחת הקב"ה, וממילא אני יכול. כי הקב"ה שולח מלאכיו לעזור לי בכל מקום שאני רוצה ללכת ולהתעלות בעניני רוחניות. זהו ביאור הפסוק, מקרא מלא דיבר הכתוב: "ה' אלוקי השמים... ישלח מלאכו לפניך והצליח דרכך". ודאי יש בדברים גם סודות התורה, אך בדברנו אנו משתדלים להבין לפי רבותנו המפרשים. וכך כתב הרשב"ם: "יודע אני שישלח מלאכו להצליח דרכיך לקיים לי הבטחתו"[ב].

היציאה מהמזל והאצטגנינות

פשרות ברוחניות - אין בהן צורך. לעולם אין צורך בפשרות ברוחניות, והמתפשר עושה זאת מרצונו ולא מתוך הכרח. זהו יסוד גדול ועצום מאוד. לעיתים אדם חושב שהוא מוגבל, שהוא כפוף לחוקי הטבע, אך אברהם אבינו חידש לאליעזר חידוש עצום בעניין זה. נראה שזהו חידוש שאברהם עצמו למד ממה שאירע עמו.

כאשר אמר הקב"ה לאברהם "לך לך אל הארץ אשר אראך", הגיע אברהם לארץ כנען, והנה: "ויהי רעב בארץ. וירד אברם מצרימה כי כבד הרעב בארץ". והיכן הוא קיום ההבטחה של "הארץ אשר אראך"? הרמב"ן לומד ששגג אברהם בירידתו מצרימה[ג]. רש"י אמנם מפרש שהיה זה נסיון לאברהם לראות אם יהרהר אחר מידותיו של הקב"ה, שכעת מכריח אותו לצאת מהארץ למצרים, אך לדעת הרמב"ן היציאה למצרים הייתה שגגה. אברהם חשב אז שגם בתוך ההבטחה של "הארץ אשר אראך", עליו לפעול על פי דרך הטבע. כיוון שיש רעב בארץ ואין אפשרות טבעית להשיג אוכל בארץ כנען, הרעב מורה לו לצאת למקום שבו יש אוכל - למצרים. ויסד הרמב"ן שאכן כן הוא על פי הטבע, אבל ראוי היה לו לאברהם לדעת שברגע שיש לו עסק עם הקב"ה - "אשר לקחני מבית אבי ואשר דיבר לי", ששמרו והצילו עד הנה, הוא יכול לכלכל אותו גם בארץ כנען בזמן רעב.

באותה שעה אברהם עדיין לא ידע זאת, ולכן ירד מצרימה. לאחר מכן, כשהבטיח לו הקב"ה בן ואמר לו "לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" (טו יח), נאמר בפסוק: "וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֶּט נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים, אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם, וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ" (שם ה). על המילים "ויוצא אותו החוצה" הביא רש"י מהמדרש: אמר לו צא מאיצטגנינות שלך, שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן, אבל אברהם יש לו בן. וכו'. אברהם אבינו היה אצטגנין גדול והיה מסוגל לראות בכוכבים את העתיד להיות, והקב"ה אומר לו: צא! 'ויוצא אותו', אני משנה את המזל. הקב"ה יכול לשדד מערכות ומזלות. ולפירוש נוסף ברש"י, הוא הוציא אותו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים. וזהו לשון 'הבטה' מלמעלה למטה. ה' הוציא אותו מן המזל ומן הטבע. ברגע שיש לאדם עסק עם הקב"ה, הוא נמצא במישור אחר.

זהו עניין ומהלך שונה לחלוטין. כאשר הקב"ה הוציא את אברהם החוצה, הוא הפקיע אותו מהטבע, מהמזלות ומכל מגבלה אחרת. הוא זוכה לסיוע משמים. ואם לצורך העניין נדרש מלאך

ב. והאבן עזרא פירש שזו תפלה שהתפלל שישלח לו ה' מלאך, אך ראה חזקוני, שזו היתה נבואה.
ג. ראה 'אז ישיר' פרשת לך לך, בהרחבה בענין זה.

שיעזור, מלאך כפשוטו, אז הקב"ה ישלח מלאך. את החידוש הגדול הזה חידש אברהם לאליעזר. אליעזר שומע זאת, והרי הוא היה 'ראש ישיבה' בישיבתו של אברהם - דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. כעת הוא שומע מאברהם רבו שיעור בהשקפה ובהלכות דעות: כאשר הולכים בדרך רוחנית של "הבא להיטהר" - אין טבע ואין מֵצרים. 'מסייעין אותו' ואם המשימה דורשת מלאך, אז יהיה מלאך.

תפילת אליעזר: בין ניחוש לבטחון

לאחר ששמע אליעזר את דברי אברהם, נאמר בפסוק: "ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו". אליעזר הבין כי הוא עוסק כעת בעניינים שהם מעל לדרך הטבע, בהנהגה ישירה של הקב"ה, אך הוא נזקק לסימן כדי לדעת כיצד לפעול. על כן אמר: "ה' אלוהי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם". במעשה זה קבע אליעזר סימן, דבר הנראה לכאורה כמעשה ניחוש.

הגמרא במסכת תענית (ד.) אומרת כי שלושה שאלו שלא כהוגן; לשניים השיבו כהוגן, ולאחד השיבו שלא כהוגן. אחד מאלו ששאלו שלא כהוגן הוא אליעזר עבד אברהם. הגמרא מסבירה כי שאלתו הייתה שלא כהוגן, שכן כאשר אמר "והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך", הרי שיכולה הייתה להזדמן לו אפילו נערה חיגרת או סומא. אף על פי כן, השיבו לו מן השמים כהוגן ונזדמנה לו רבקה. וכעין זה כתוב גם במדרש רבה (פרשה ס, ג), שם נאמר כי ארבעה הם שתבעו שלא כהוגן, לשלושה ניתן כהוגן ולאחד ניתן שלא כהוגן, וגם שם נמנה אליעזר עבד אברהם בין השואלים שלא כהוגן. המפרשים עומדים על כך ושואלים: וכי משוא פנים יש בדבר, אם שאלתו של אליעזר הייתה שלא כהוגן, מדוע [בשונה מכולם] זכה שייענו לו מן השמים כהוגן?

וביארו המפרשים, שכוונת אליעזר באמרו: "והיה הנערה אשר אומר אליה", שהוא **התפלל שיהיה כך**, וא"כ אין בזה ניחוש. הוא פנה בתפילה לה'. אמנם חז"ל אמרו (חולין צה:) ש"כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם אינו נחש", ומשמע מכך שזהו גדר הניחוש האסור, אך הכוונה היא שאם אדם אומר דברים בלשון כזו שלא בדרך תפילה אלא בדרך ניחוש, שאם יהיה כך יעשה כך, הרי זה ניחוש. ואכן, לשונו של אליעזר מצד הניסוח שלה נחשבת שלא כהוגן, אך כיוון שנאמרה בדרך תפילה ובטחון, נענתה כהוגן.

אליעזר בטח בהקב"ה כפי שלימדו אברהם, הלכה חדשה בהלכות דעות, שאין טבע בעולם אלא הכל בדבר השם. אברהם אמר כי הקב"ה ישלח מלאכו לפניו, ואליעזר פנה בבקשה: רבונו של עולם, שלח נא את המלאך, עשה חסד עם אדוני אברהם. אף על פי שהנוסח שבו השתמש אליעזר היה נוסח של ניחוש, המהות לא הייתה ניחוש אלא תפילה. אליעזר נשען על היסוד הגדול של רבו, אברהם, שהבטיח כי השם ישלח מלאך ויעזור, ועל סמך ביטחון זה קבע את הסימן. כיוון שעשה זאת מתוך תפילה וביטחון גמור בקדוש ברוך הוא, זכה שיענו לו מן השמים כהוגן.

התגלות המלאכים בדרך ובבית בתואל

ואמונתו ובטחונו של אליעזר באמת עמדו לו. ראשית כל, קפצה לו הארץ. הוא יצא לדרך, ובעודו הולך, כבר הגיע למחוז חפצו.

מספרים על הבעל שם טוב הקדוש שהיה לו בעל עגלה גוי בשם אלכסיי. כאשר הבעל שם טוב היה צריך להגיע למקום מסוים, היו גורמים לבעל העגלה שלא יסתבל כלל על הסוסים, והבעל שם טוב ותלמידיו נכנסו לתוך העגלה, ופתאום היו מגיעים ליעדם. כך אומרים, אינני יודע אם כך היה, אך אצל אליעזר הדבר מפורש בדברי חז"ל הקדושים (ב"ר נט יא) והובא ברש"י (כד מב). אליעזר מעיד: 'היום יצאתי והיום באתי'. יצאתי לדרכי, והנה כבר באתי. קפצה לו הדרך. כל הפמליה שלו עם כל הגמלים הגיעה בבת אחת. וזהו נס גדול עוד יותר, שכן אצל הבעל שם טוב דובר על עגלה עם מספר חסידים, ואילו כאן היו כל גמלי אדוניו וכל טוב אדוניו בידו, וכולם יוצאים מהבית ולפתע מוצאים עצמם שם, הגיעו אל עין המים.

רואים אפוא שהקב"ה שולח מלאך לסייע.

גם המעשה עם רבקה היוצאת לקראתו התרחש בדרך נס, כפי שצריך היה להיות. אך עדיין ניצבה בעיה: כאשר הגיעו אל בית בתואל, בתואל ביקש לעכב את הדבר. ומה אירע אז? רש"י אומר: בא מלאך והרגו. הכתוב אומר "ויאמר אחיה ואמה", ובתואל היכן היה? אלא שהוא ביקש לעכב, ובא מלאך והמיתו (כד נה). ובשפתי חכמים הביא את המעשה המפורסם הידוע לכל ילד מהחיידר, שבתואל ביקש להניח סם מוות בקערה של אליעזר בזמן הסעודה. ומלאך בא והחליף את האוכל, הוא סיבב כך שהקערה הגיעה אל בתואל, והוא אכל ומת.

מניין הופיע המלאך הזה? רש"י אומר "בא מלאך והרגו", אך מאיפה הגיע? וכי לא כך אמר לו אברהם אבינו: "ה' אלקי השמים וגו' הוא ישלח מלאכו לפניך". אברהם הבטיח שיהיה מלאך, ואכן לעת הצורך היה מלאך. הקב"ה, אלוקי השמים ואלוקי הארץ, רבון העולם שלח מלאכו מהשמים אל הארץ, להוציא אל הפועל את רצונו של אברהם.

השם אלוקי השמים ואלוקי הארץ ישלח מלאכו. יש לו שמים וארץ, הוא בעל הבית כאן על שניהם. יש לו בשמים מלאכים, וכל אותם מלאכים עומדים מוכנים ומזומנים לשימושו של האדם השלם הנמצא בארץ, כאשר אותו אדם חפץ במעט 'שמים' וברוחניות בתוך הארץ. כל מלאכי השמים עומדים לעזרתו ולשימושו.

אם יש צורך במלאכים שירימו את האדם כפשוטו, יבואו מלאכים ויעשו זאת -'קפצה לו הדרך'. אם ישנו מכשול המבקש לעכב, יבוא מלאך ויסיר אותו. אליעזר מעיד כי ראה את המלאכים, ואומר: "ברוך השם אלוקי אדוני אברהם". אליעזר כבר חש שהצליח בשליחותו, עוד לפני שפגש כלל את הורי הנערה, כפי שנאמר: "וַיִּקֹּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַה'. וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר לֹא עָזַב חַסְדּוֹ וַאֲמִתּוֹ מֵעִם אֲדֹנִי, אָנֹכִי בַּדֶּרֶךְ נָחַנִי ה' בֵּית אֲחֵי אֲדֹנִי" (כד כו). הקב"ה הנחה אותי בדרך, וכפי שמפרש רש"י: בדרך המזומן, בדרך הישר, באותה הדרך שהייתי צריך ללכת בה.

ורבנו בחיי כתב: "יתכן לפרש כי הכתוב הזה ירמוז שקפצה לו הארץ כדעת חז"ל, כמו שאמר אני הייתי הולך בדרך הגדול הזה, הוא שאמר 'אנכי בדרך נחני ה'' ואני בתחילת הדרך ומצאתי עצמי 'בית אחי אדוני', וזהו שדרשו חז"ל (סנהדרין צה.) 'ואבוא היום אל העין', היום יצאתי והיום באתי".

'אנוכי בדרך נחני ה'': סיוע משמים למבקש להיטהר

הקב"ה מדריך את האדם. בשעה שאינו יודע לאן לפנות, איך, מי או מה, ידע נאמנה שהקב"ה מדריכו. דבר אחד ברור: רציתי לקיים את רצון הקב"ה, והלכתי בשליחות. אליעזר הלך בשליחות שעל פי דרך הטבע היא שליחות בלתי אפשרית. הוא יוצא לדרך ללא כל ידע, בלי לדעת לאן ולמי לפנות. מפה לא הייתה לו, ומסתמא גם סימני דרך המורים "באן הדרך לחרן" לא היו. הוא לא ידע מי זו משפחתו של אברהם, מי נמצא כאן ומי נמצא שם. אלא שהקב"ה לוקח את האדם המאמין ומוליכו, שכן הבא ליטהר מסייעים אותו (רש"י יומא לט. ד"ה והתקדשתם), ובדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו (מכות י:). מי הם המוליכים אותו? לפעמים יהיו אלו המלאכים ולפעמים שליח אחר, כל מה שצריך מהשמים. כפי שהודה אליעזר: "אָנֹכִי בַּדֶּרֶךְ, נָחַנִי ה' בֵּית אֲחֵי אֲדֹנִי".

ואומרים חז"ל על הפסוק "צַדֶּקֶת תָּמִים תְּיַשֵּׁר דַּרְכּוֹ, וּבְרִשְׁעָתוֹ יִפֹּל רָשָׁע" (משלי יא, ה), 'צדקת תמים' זה יצחק, 'תישר דרכו' של אליעזר. 'רשע יפול ברשעתו' זה בתואל שנגף בלילה (ב"ר ס יב).

מבואר בחז"ל שכאשר אדם הולך בתמימות ואומר "אני הולך לעשות רצון אבינו שבשמים", אז הדרך תהיה ישרה. 'אנוכי בדרך נחני ה'', הקב"ה יוליך אותי בדרך הישרה. ואם יש מעצורים או עיכובים בדרך? אזכה לסיעתא דשמיא, ובעת הצורך ישלח ה' מלאכו לסדר את הענינים.

רבותי, כל מי שהיו לו, ויש לו, ויהיו לו במהלך חייו דרכים להתקדם ולעלות ברוחניות, והוא לא עלה, ונימוקו עמו – הוא אומר שזה משום ש"אי אפשר" וזה נגד הטבע, הרי שזו כפירה בתורת אברהם אבינו. אברהם אבינו לימדנו שברוחניות – **אין דבר שאינו אפשרי**. הרי להקב"ה הכל אפשרי, אז גם לנו זה אפשרי. כי אם אבן היה מתאמץ ולא מוותר, אזי היה זוכה לסיעתא דשמיא, "ה' אלוקי השמים... הוא ישלח מלאכו לפניך" והצליח דרכך.

מי שאומר "אני לא יכול", אלו הם דברי אליעזר לפני הלכות דעות שלימדו אברהם. המילה "בלתי אפשרי" שייכת לדברי אליעזר לפני שיחת עבדי אבות, לפני הלימוד של אברהם. החידוש של אברהם אבינו הוא שעם סיעתא דשמיא ומלאכי השמים אתה יכול, ואם כן, גם עכשיו אתה יכול. הקב"ה שולח מלאכים לכל מי שהולך בדרך של רוחניות, ולכן המושג "לא יכול" אינו קיים כלל.

יישום תורת אברהם בדורותינו

דברים אלו לימד הסבא מנובהרדוק באלף-בית של עבודת השם. אין זו תיאוריה יפה בלבד, אלא דרך חיים מעשית. שמעתי ממורי ורבי הגאון רבי אברהם יפהן זצ"ל, חתנו של ה'סבא', שבזמן מלחמת העולם הראשונה ישב הסבא עם מפה של אירופה. באותה עת, כל הישיבות נסגרו בגלל המלחמה והגיוס לצבא, אך הסבא פעל אז להקים מחדש ישיבות. הוא לקח את כל תלמידיו ואמר לחלק מהם: אתם תלכו לעיר הזאת ותפתחו שם ישיבה, ולאחרים הוא הורה ללכת לעיירה פלונית ושם תקימו ישיבה. כסף הוא לא נתן להם, וגם דרך מסודרת להגיע לא הייתה לו, שכן הייתה לו רק מפה אחת ולא מפות דרכים מפורטות. התלמידים תהו: איך נלך? מה נעשה? והוא השיב להם: תלכו ותצליחו. בדרך זו נפתחו שמונים ישיבות באותו זמן. בזמן שישיבות אחרות נסגרו, נפתחו על ידי תלמידי נובהרדוק כשמונים ישיבות חדשות.

איך נפתחו שמונים ישיבות בתנאים כאלו? ללא שום בסיס והתחלה להקמת מוסד. לא כסף ולא מקום מסודר. אלא שהסבא מנובהרדוק האמין בתורת משה רבנו, והאמין במה שאברהם אבינו לימד את אליעזר. אליעזר עבד אברהם ראה שמה שרבו לימד אותו הוא נבון, זה עובד וזה מצליח, וזה אפשרי. מעשה אליעזר התרחש לפני ארבעת אלפים שנה, אבל המעשה של נובהרדוק אירע בסך הכל לפני כשבעים שנה, כשנפתחו שמונים ישיבות מכח האמונה הזו.

מעשה היה בשני בחורים מישיבת נובהרדוק שהיו צריכים לעבור את הגבול מרוסיה לפולניה ותפסו אותם. הם היו היחידים שנתפסו, שכן כל שאר התלמידים עברו, הגיעו ופתחו ישיבות בלי כסף ובלי כלום. כיוון שהשנים היו מסתננים וגם עריקים מהצבא, דינם היה מוות. אחד מהם לא התייאש. מכח בטחונו וחוזק אמונתו, זכה ובא 'מלאך' ולימד אותו מה להגיד. הוא אמר לשוטרים הרוסים בגבול: אנחנו מהנ.ק.וו.ד.", אנחנו שוטרי חרש שלכם. השוטרים שמעו זאת וביקשו שיציג תעודה.

הבחור עשה עצמו מחפש את התעודה שלו, ושאל: איפה התעודה שלי של הנ.ק.וו.ד? בחור זה נהג כל בוקר לקנות מהמכולת את צרכי ארוחת הבוקר לבני הישיבה. ובחטטו בכיסו מצא הבחור פיסת נייר גדולה שעליה הייתה רשומה רשימת המכולת מהבוקר הקודם. הוא הוציא את הנייר הזה והציגו כתעודה בפני השוטר הרוסי. השוטר הביט בנייר [ומסתבר שלא ידע כלל לקרוא את הכתוב שם] והתנצל: סליחה שחשדנו בך. הוא קרא מיד לשומרי הראש במטה השוטרים הרוסיים ופקד עליהם: תעבירו אותם את הגבול למקום בטוח.

הנה לנו ה'מלאך' שנשלח להצילו, זה לא אומר שאנו אמורים לפגוש במלאך עם כנפיו, הפעם היה זה בדמות הרעיון שנצנץ במוחו של אותו בחור - סיעתא דשמיא.

'שיחתן של עבדי אבות" - הלכה למעשה

אין דבר כזה פשרה ברוחניות. אין בכך צורך, וזהו האלף-בית של התורה. זהו הלימוד הראשון שקיבלנו מאברהם אבינו, וזוהי **יפה** שיחת עבדי אבות. אליעזר הוא זה שלמד זאת ונוכח בזה, ובשביל היסוד הזה כדאי להקדיש פסוקים רבים. התורה חוזרת על אותו הסיפור עוד פעם ועוד פעם, כי זה יסוד בסיסי חשוב לחיינו. אליעזר ראה את זה במוחש, הוא הניח את היסוד הזה לדורות, הוא הביא את זה לידי מעשה. מהלכה למעשה, הלכה, ומורים כן! וזה עובד.

הלכות שבת החמורות, הוזכרו בתורה רק במספר פסוקים וכמה מילים, והן כהררים התלויים בשערה, ברמז, ויש להם על מה שיסמכו, מקרא מועט והלכות מרובות (חגיגה י.), אבל היסוד הזה של שיחת עבדי אבות, של אליעזר שלמד הלכות דעות בביתו של אברהם אבינו הסבא, חייב להכתב בפסוקים רבים. זה חייב להופיע עוד פעם ועוד פעם; עלינו ללמוד זאת שוב ושוב עד שנבין את העומק של מה שכתוב כאן.

כדי שארחות חיינו תהיינה על פי התורה, משרישה זאת התורה על ידי הרחבת המעשה בפרוטרוט.

ירושת הארץ בזכות ההליכה בדרכו של אברהם

אליעזר היה עבד, אבל הוא הלך בשליחות של אברהם אבינו ולמד ממנו, דלה והשקה. על אחת כמה וכמה, אנחנו, נכדיו של אברהם אבינו, מוטל עלינו ללכת בדרכיו. "ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקָחַנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי, וַאֲשֶׁר דִּבֶּר לִי וַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי לֵאמֹר, לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ". בפסוק בו מבקש אברהם מאליעזר לקחת אשה לבנו, הוא מזכיר את שבועת ה' לתת לזרעו את הארץ הזאת. רבותי, אנחנו יורשיו של אברהם אבינו בארץ הזאת. אך אומות העולם קמים נגדנו ואומרים 'גזלנים אתם'.

כדי לרשת את הארץ הזאת בזכותו של אברהם אבינו, צריכים אנו ללכת בדרכו של אברהם אבינו. "לזרעך אתן את הארץ הזאת", אבן, אבל בדרך זו. בדרך זו, אומר אברהם לאליעזר, בדרך זו בה אנו צועדים, חיים ומתעלים ברוחניות. אין פשרות ברוחניות! כדי לזכות לרשת את הארץ הזאת חובה ללכת בדרך אברהם, וכפי שלמדנו, ללא שום פשרה, או ויתור רוחני.

וכי תאמרו איך אפשר אם כן להתקיים? איך נוכל להצליח? התשובה היא - "הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכוֹ לְפָנֶיךָ", הקב"ה ישלח מלאכים! הוא לא שלח עד עכשיו? וכי לא ראינו כמה וכמה מופתים בחמישים שנה האחרונות שאנחנו עדיין קיימים בגלות, בארץ הזאת? נגד כל הגויים הקמים עלינו ומבקשים להשמידנו. מלאכים לא ראינו? אם כן אנחנו עיוורים וסומים שלא מרגישים את זה. ואם עדיין צועקים עלינו 'גזלנים וליסטים אתם שכבשתם ארץ שבעה עממים'. הרי זה משום שלא עמדנו בתנאי קיום התורה והמצוות ללא ויתורים. וצעקה זו תמשך עד שנתאחד כולנו ונלך בדרך של אברהם, כפי שהגדיר לנו איך יתקיים - "לזרעך אתן את הארץ הזאת". או אז יפסיקו להגיד ליסטים אתם, ונרש את הארץ בדין. זו הדרך היחידה לרשת את הארץ.

נלמד אם כן, את ההלכה הזאת; נלמד את ההלכה שאליעזר סיפר בהתפעלות, והתורה שבה ומספרת כל מילה וכל הגה, במעשה זה. ללמדנו שהדברים הם **הלכה למעשה**! כך זוכים לסיעתא דשמיא בכל דבר, וכך זרעו של אברהם יירש את הארץ הזאת. אין פשרות ברוחניות, כל מה שרוצים אפשר לעשות עם סיעתא דשמיא.

הכל מוכן ומזומן, והבא ליטהר מסייעין אותו מן השמים.